

“ILMIY TAFAKKUR VA ZAMONAVIY TADQIQOTLAR: MUAMMOLAR, YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR” MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY KONFERENSIYASI
Qabul qilindi: 6-sentabr 2026-yil • Ma’qullandi: 13-sentabr 2026-yil • Nashr qilindi: 19-sentabr 2026-yil

KOLOREKTAL JARROHLIKDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR VA ICHAKLARARO ANASTOMOZLARNING KLINIK AHAMIYATI

Xakimov Seymur Quvondiq o‘g‘li
Toshkent shahri Uchtepa tumani markaziy ko‘p tarmoqli poliklinikasi
Umumiy jarroh shifokori
Seymurhakimov73@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu tezisda kolorektal jarrohlikning zamonaviy tibbiyotdagi o‘rni, asosiy klinik yo‘nalishlari va rivojlanish tendensiyalari yoritilgan. Kolorektal jarrohlik yo‘g‘on ichak, to‘g‘ri ichak va anal kanal kasalliklarini jarrohlik yo‘li bilan davolashga ixtisoslashgan bo‘lib, uning asosiy yo‘nalishlaridan birini kolorektal saratonni davolash tashkil etadi. Tezisda O‘zbekistonda kolorektal saraton muammosining dolzarbligi, mahalliy olimlar tomonidan olib borilgan epidemiologik va molekulyar tadqiqotlar, shuningdek ichaklararo anastomozlarni shakllantirishning klinik ahamiyati tahlil qilinadi. Zamonaviy ochiq, laparoskopik va robot-assistiv jarrohlik usullarining xususiyatlari hamda operatsiyadan keyingi davrda uchrashi mumkin bo‘lgan asoratlar, xususan anastomotik fuga muammosiga alohida e’tibor qaratiladi.

Kalit so‘zlar: kolorektal jarrohlik, kolorektal saraton, yo‘g‘on ichak, to‘g‘ri ichak, anastomoz, anastomotik fuga, laparoskopik jarrohlik, robot-assistiv jarrohlik, onkokoloproktologiya.

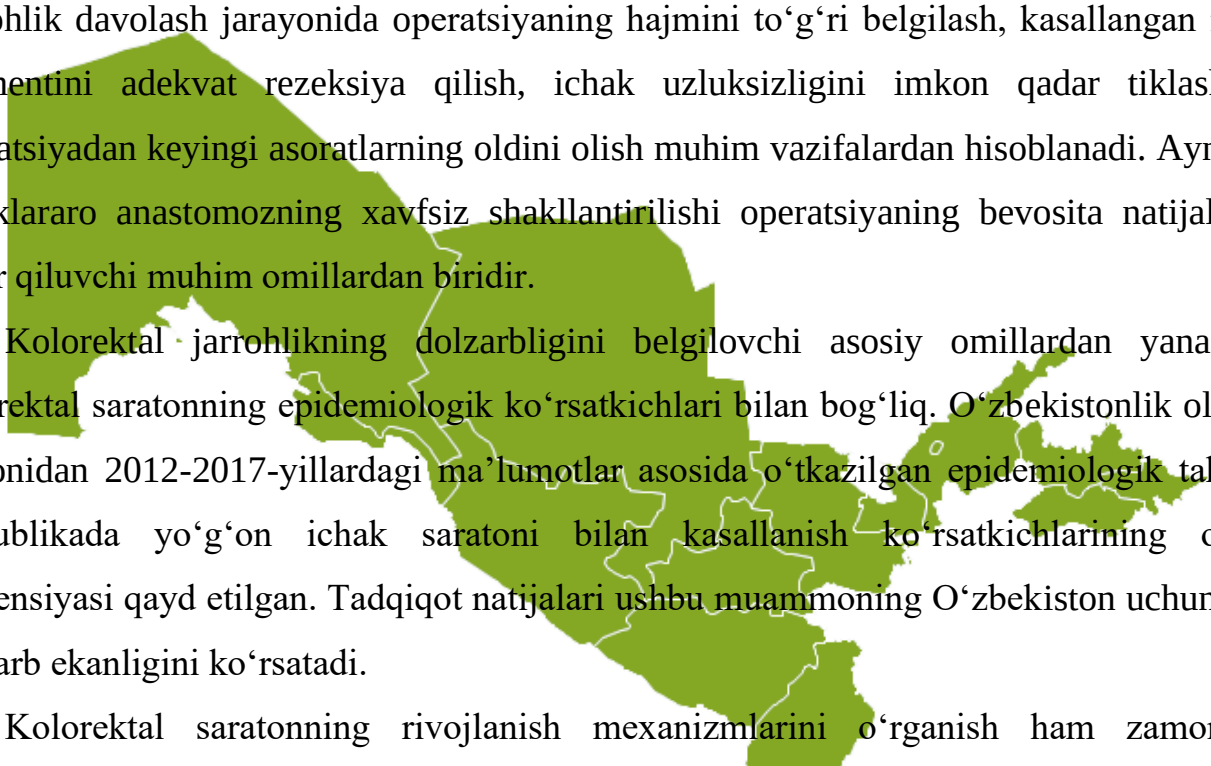
Kirish

Kolorektal jarrohlik zamonaviy jarrohlikning muhim va yuqori ixtisoslashuvni talab qiladigan yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, yo‘g‘on ichak, to‘g‘ri ichak va anal kanal kasalliklarini kompleks davolashni o‘z ichiga oladi. Ushbu anatomik sohaning murakkab tuzilishi, ichaklarning funksional faoliyati hamda kasalliklarning klinik kechishidagi xilma-xillik kolorektal jarrohlikda diagnostika, operativ davolash va operatsiyadan keyingi

kuzatuvga kompleks yondashuvni talab etadi.

Kolorektal jarrohlik amaliyotida onkologik kasalliklar alohida o‘rin tutadi. Xususan, yo‘g‘on va to‘g‘ri ichak saratoni ushbu yo‘nalishda jarrohlik davolashni talab qiladigan asosiy patologiyalardan biridir. Bundan tashqari, ichak poliplari, divertikulyar kasallik, Kron kasalligi, nospetsifik yarali kolit, ichak obstruksiyasi va perforatsiyasi, shuningdek anorektal kasalliklar kolorektal jarrohning amaliy faoliyatida muhim o‘rin egallaydi.

Kolorektal kasalliklarning klinik ahamiyati faqat kasallikning o‘zi bilan cheklanmaydi. Jarrohlik davolash jarayonida operatsiyaning hajmini to‘g‘ri belgilash, kasallangan ichak segmentini adekvat rezeksiya qilish, ichak uzluksizligini imkon qadar tiklash va operatsiyadan keyingi asoratlarning oldini olish muhim vazifalardan hisoblanadi. Ayniqsa, ichaklararo anastomozning xavfsiz shakllantirilishi operatsiyaning bevosita natijalariga ta’sir qiluvchi muhim omillardan biridir.

Kolorektal jarrohlikning dolzarbligini belgilovchi asosiy omillardan yana biri kolorektal saratonning epidemiologik ko‘rsatkichlari bilan bog‘liq. O‘zbekistonlik olimlar tomonidan 2012-2017-yillardagi ma’lumotlar asosida o‘tkazilgan epidemiologik tahlilda respublikada yo‘g‘on ichak saratoni bilan kasallanish ko‘rsatkichlarining o‘sish tendensiyasi qayd etilgan. Tadqiqot natijalari ushbu muammoning O‘zbekiston uchun ham dolzarb ekanligini ko‘rsatadi.

Kolorektal saratonning rivojlanish mexanizmlarini o‘rganish ham zamonaviy tibbiyotning muhim ilmiy yo‘nalishlaridan biridir. O‘zbekistonlik tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan ishlarda kolorektal saratonning shakllanishida adenomaning malign transformatsiyasi, genetik va molekulyar mexanizmlarning o‘rni tahlil qilingan. Bunday tadqiqotlar kasallikning rivojlanish mexanizmlarini chuqurroq tushunish bilan birga, kelajakda erta diagnostika va davolashning yangi yondashuvlarini ishlab chiqish uchun ilmiy asos yaratadi.

Kolorektal jarrohlikda operativ davolash texnologiyalarining rivojlanishi ham muhim ahamiyatga ega. An’anaviy ochiq operatsiyalar bilan bir qatorda laparoskopik va robot-assistiv jarrohlik usullarining rivojlanishi jarrohlik aralashuvlarini minimal invaziv tarzda bajarish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Biroq texnologik imkoniyatlarning kengayishi

bilan birga, operatsiya xavfsizligi, onkologik radikallik va funksional natijalarni ta’minlash masalalari ham dolzarbligicha qolmoqda.

Kolorektal operatsiyalarda ichaklararo anastomozning shakllantirilishi alohida e’tibor talab qiladi. Anastomozning texnik jihatdan to‘g‘ri bajarilishi ichak uzluksizligini tiklash va bemorning keyingi hayot sifatini ta’minlashda muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, anastomoz sohasidagi yetishmovchilik -anastomotik fuga - kolorektal jarrohlikning eng jiddiy asoratlaridan biri bo‘lib, uning rivojlanishi bemorning davolanish jarayonini murakkablashtirishi mumkin.

O‘zbekiston jarrohlik ilm-fanida ushbu muammo bo‘yicha ham muayyan ilmiy natijalar mavjud. Jumladan, to‘g‘ri ichak saratoni sababli operatsiya qilingan bemorlarda qo‘lda qo‘yilgan bir qatorli tikuvli anastomozlarda anastomotik yetishmovchilik 7,5%, apparat yordamida shakllantirilgan anastomozlarda esa 6,3% ni tashkil etgani qayd etilgan. Ushbu natijalar anastomoz shakllantirish texnikasining klinik ahamiyatini ko‘rsatadi.

Shuningdek, kolorektal jarrohlikda operatsiyadan keyingi davrni to‘g‘ri tashkil etish ham muhim hisoblanadi. Yara infeksiyasi, ichak faoliyatining kech tiklanishi, qon ketishi va anastomoz fuga kabi asoratlarni o‘z vaqtida aniqlash bemorni keyingi davolash taktikasini belgilashda muhimdir. Shu sababli operatsiyadan keyingi kuzatuvda klinik belgilar bilan bir qatorda laborator ko‘rsatkichlarning diagnostik ahamiyatini aniqlashga ham e’tibor qaratilmoqda. Xususan, C-reaktiv oqsil kabi yallig‘lanish markerlari anastomotik fugani erta aniqlash imkoniyatlarini baholashda o‘rganilmoqda.

Shunday qilib, kolorektal jarrohlikning zamonaviy rivojlanishi bir vaqtning o‘zida bir nechta yo‘nalishlarni - kasalliklarni erta aniqlash, jarrohlik texnologiyalarini takomillashtirish, anastomoz xavfsizligini oshirish va operatsiyadan keyingi asoratlarni erta diagnostika qilishni qamrab oladi. O‘zbekistonda olib borilayotgan epidemiologik, molekulyar va klinik tadqiqotlar ushbu yo‘nalishlarning ilmiy asoslarini rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Shu jihatdan kolorektal jarrohlik bo‘yicha ilmiy izlanishlarni davom ettirish, mahalliy klinik tajribani tizimlashtirish va zamonaviy diagnostika hamda davolash texnologiyalarini amaliyotga keng joriy etish dolzarb vazifalardan biridir.

Asosiy qism

Kolorektal jarrohlikda operativ davolash usullari

Kolorektal kasalliklarni jarrohlik yo‘li bilan davolashda operatsiya usulini tanlash kasallikning lokalizatsiyasi, tarqalish darajasi, klinik bosqichi, asoratlarning mavjudligi va bemorning umumiy holatiga bog‘liq. Zamonaviy kolorektal jarrohlikda asosiy operativ yondashuvlar ochiq, laparoskopik va robot-assistiv jarrohlik usullaridan iborat.

An’anaviy ochiq jarrohlik qorin bo‘shlig‘iga kengroq operativ kirish orqali amalga oshiriladi. Ushbu usul murakkab, keng tarqalgan yoki shoshilinch patologiyalarda o‘z ahamiyatini saqlab qolmoqda. Ayniqsa, ichak perforatsiyasi, og‘ir obstruksiya yoki katta hajmdagi patologik jarayonlarda jarrohning operativ sohaga to‘liq kirishi muhim bo‘lishi mumkin.

Laparoskopik jarrohlik esa minimal invaziv yondashuvlardan biri bo‘lib, qorin devoridagi kichik kesmalar orqali kamera va maxsus jarrohlik instrumentlaridan foydalanishni nazarda tutadi. Ushbu usul kolorektal operatsiyalarda zamonaviy jarrohlik texnologiyalarining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Robot-assistiv jarrohlik texnologik jihatdan yanada rivojlangan yondashuv bo‘lib, jarrohga murakkab anatomik sohalarda yuqori aniqlik bilan ishlash imkonini berishga qaratilgan. Ayniqsa, tos bo‘shlig‘idagi murakkab operatsiyalarda bunday texnologiyalarning imkoniyatlari katta ilmiy va amaliy qiziqish uyg‘otmoqda.

Biroq operativ texnologiyaning zamonaviyligi o‘z-o‘zidan optimal klinik natijani kafolatlamaydi. Jarrohlik usulini tanlashda bemorning individual xususiyatlari, kasallikning anatomik va onkologik xususiyatlari hamda jarrohning tajribasi kompleks ravishda hisobga olinishi lozim.

Ichaklararo anastomozning klinik ahamiyati

Kolorektal operatsiyalarning muhim bosqichlaridan biri rezeksiya qilingan ichak qismlarining uzluksizligini tiklashdir. Buning uchun ichakning sog‘lom uchlari o‘zaro birlashtirilib, anastomoz hosil qilinadi.

Anastomozning ishonchliligi bir qator omillarga bog‘liq. Jumladan, ichak devorining qon bilan ta’minlanishi, to‘qimalarning hayotiyligi, anastomoz sohasidagi mexanik mustahkamlik va operatsiyaning texnik jihatdan to‘g‘ri bajarilishi muhim ahamiyatga ega.

Anastomozni shakllantirishda qo‘lda tikish va maxsus tikuv apparatlaridan foydalanish mumkin. O‘zbekistonlik olimlarning tadqiqotlarida to‘g‘ri ichak saratoni bo‘yicha operatsiya qilingan bemorlarda ushbu ikki yondashuv natijalari o‘rganilgan. Tadqiqotda qo‘lda qo‘yilgan bir qatorli tikuvli anastomozlarda anastomotik yetishmovchilik 7,5%, apparat yordamida shakllantirilgan anastomozlarda esa 6,3% ni tashkil etgani qayd etilgan.

Mazkur natijalar kolorektal jarrohlikda anastomoz texnikasini tanlash muhim klinik masala ekanligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, anastomozning xavfsizligi faqat tikish usuli bilan belgilanmaydi. Bemorning umumiy holati, patologik jarayonning xususiyatlari, ichak segmentining qon ta’minoti va operatsiyaning sharoiti ham muhim ahamiyatga ega.

Anastomotik fuga - kolorektal jarrohlikning muhim muammosi

Kolorektal jarrohlikdan keyingi eng jiddiy asoratlardan biri anastomotik fuga yoki anastomoz yetishmovchiligidir. Ushbu holatda ichaklararo birikma sohasining germetikligi buzilib, ichak tarkibining atrofdagi to‘qimalarga yoki qorin bo‘shlig‘iga chiqishi mumkin.

Anastomotik fuga rivojlanishi bemorning klinik holatini og‘irlashtirishi va qo‘shimcha davolash choralarini talab qilishi mumkin. Shu sababli zamonaviy kolorektal jarrohlikda ushbu asoratning oldini olish, xavf omillarini aniqlash va uni imkon qadar erta tashxislash muhim yo‘nalishlardan hisoblanadi.

Kolorektal operatsiyalardan keyingi asoratlar bo‘yicha xalqaro adabiyotlarda ham xavf omillari va profilaktik strategiyalar keng o‘rganilgan.

Shu nuqtayi nazardan, jarrohlik texnikasini takomillashtirish bilan bir qatorda, operatsiyadan keyingi davrda bemorni dinamik kuzatish ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Operatsiyadan keyingi davr va asoratlarni erta aniqlash

Kolorektal operatsiyadan keyingi davr bemorning tiklanish jarayonini nazorat qilish va yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan asoratlarni o‘z vaqtida aniqlash uchun muhim bosqich hisoblanadi. Ushbu davrda bemorning umumiy holati, tana harorati, gemodinamik ko‘rsatkichlari, qorin bo‘shlig‘i simptomlari va ichak faoliyatining tiklanishi muntazam baholanadi.

Asosiy kuzatilishi mumkin bo‘lgan asoratlarga:

– jarrohlik yarasi infeksiyasi;

– ichak faoliyatining kech tiklanishi;

– qon ketishi;

– yallig‘lanish va infeksion asoratlar;

– anastomotik fuga kiradi.

Ayniqsa, anastomotik fugani erta aniqlash muhimdir. Chunki dastlabki bosqichlarda uning klinik belgilari har doim ham yaqqol namoyon bo‘lmasligi mumkin. Shu sababli klinik kuzatuvni laborator va instrumental tekshiruvlar bilan birgalikda olib borish zarur.

Zamonaviy tadqiqotlarda C-reaktiv oqsil (CRP) kabi yallig‘lanish markerlarining kolorektal jarrohlikdan keyingi anastomotik fugani erta aniqlashdagi diagnostik imkoniyatlari o‘rganilmoqda.

Bu yo‘nalishning istiqboli operatsiyadan keyingi asoratlarni klinik jihatdan og‘irlashishidan oldin aniqlash va bemorni o‘z vaqtida tegishli davolash taktikasiga yo‘naltirish imkoniyati bilan bog‘liq.

Xulosa

Kolorektal jarrohlik yo‘g‘on va to‘g‘ri ichak kasalliklarini davolashda muhim klinik yo‘nalish bo‘lib, uning rivojlanishi zamonaviy minimal invaziv texnologiyalar, anastomozlarni shakllantirish usullarini takomillashtirish va operatsiyadan keyingi asoratlarni erta aniqlash bilan chambarchas bog‘liq.

O‘zbekistonlik olimlarning epidemiologik, molekulyar va klinik tadqiqotlari mamlakatda kolorektal jarrohlikning ilmiy asoslarini rivojlantirishga muhim hissa qo‘shmoqda. Xususan, yo‘g‘on ichak saratoni kasallanish dinamikasini o‘rganish, kolorektal saratonning molekulyar mexanizmlarini tahlil qilish va anastomoz texnikalarini baholash ushbu sohadagi muhim ilmiy yo‘nalishlarni tashkil etadi.

Kelgusida kolorektal jarrohlik bo‘yicha mahalliy klinik tadqiqotlarni kengaytirish, anastomoz yetishmovchiligi xavfini individual baholash va operatsiyadan keyingi asoratlarni erta aniqlashning samarali mezonlarini ishlab chiqish sohaning ilmiy va amaliy rivojlanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Наврузов С.Н., Алиева Д.А., Кулмиев Э.Э. Эпидемиология колоректального

рака: мировые тенденции, заболеваемость раком ободочной кишки в Республике Узбекистан (2012–2017 гг.) // Тазовая хирургия и онкология. — 2020. — Т. 10, № 1. — С. 56–63.

2. Ferlay J., Soerjomataram I., Ervik M. et al. GLOBOCAN 2012 v1.0, Cancer Incidence and Mortality Worldwide: IARC Cancer Base No. 11. Lyon: IARC, 2013. Available at: http://globocan.iarc.fr.

3. Наврузов Б.С. Низкие и ультранизкие межкишечные анастомозы циркулярно-сшивающими аппаратами в хирургии толстой кишки: автореф. дис. ... докт. мед. наук. — Ташкент: Ташкентская медицинская академия, 2011.

4. Kirchhoff P., Clavien P.-A., Hahnloser D. Complications in colorectal surgery: risk factors and preventive strategies // Patient Safety in Surgery. — 2010. — Vol. 4, Art. 5.

5. Abdullajanov B.R., Zaynidinov H.N., Tadjibaev Sh.A. et al. Kolorektal jarrohlikda sun’iy intellekt yordamida invaginatsion anastomoz texnologiyalari. Tibbiyot va sport jurnali. 2025;1.

